

JAG ÄR EN DJEFLA MAN
SOM KAN GÖRA MÅNGA KONSTER

August Strindberg och det ockulta

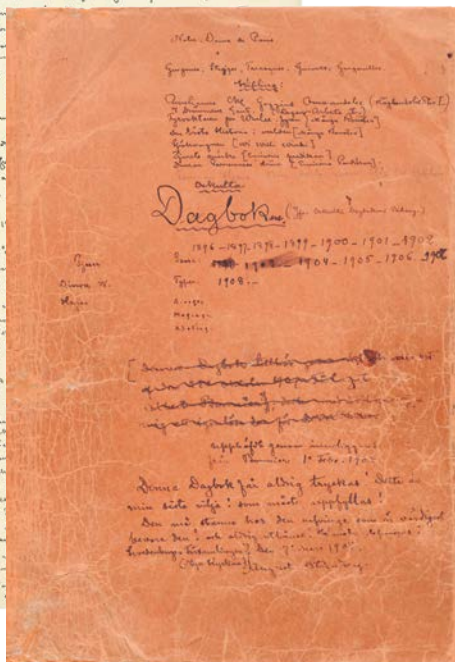
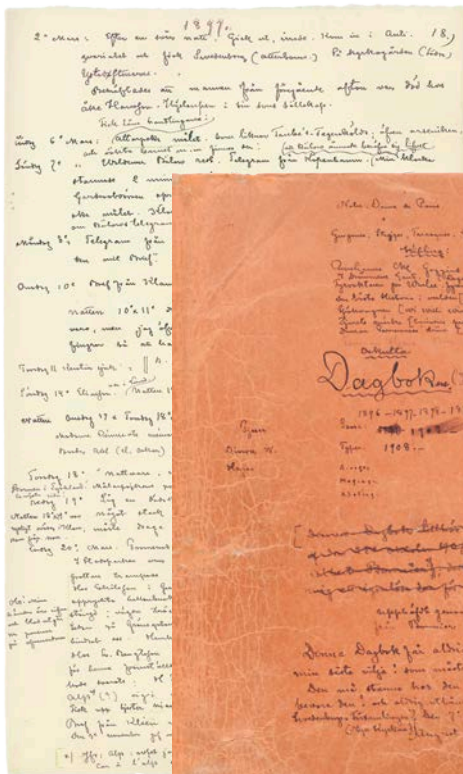
OCKULTISMEN

Strindberg kom till Lund en grå decemberdag 1896. Han var 47 år gammal, en av Skandinaviens mest hyllade författare och hans dramer hade spelats för fulla hus i Paris, Berlin och London.

Han var i djup kris. Litteraturen fyllde honom med avsmak, skrivandet med självförakt. Nu var det istället naturvetenskapen han föresatt sig att revolutionera.

Under åren i Berlin och Paris hade Strindberg publicerat flera vetenskapliga verk, men kritiken hade varit svidande. Hans förakt för »rutinvetenskapen«, som han svepande uttryckte det – vetenskap som bortsåg från det andliga i tillvaron – provocerade tidens fackmän. Men Strindberg var inte ensam om sina åsikter. I sekelskiftets Europa var ockultismen högsta mode och många menade att man stod inför en revolution i det vetenskapliga tänkandet – en omvälvning som slutgiltigt skulle upplösa skillnaden mellan andligt och jordiskt, mellan religion och naturvetenskap.

I Paris hade Strindberg umgåtts i de esoteriska kretsarna kring tidskrifterna *L'Initiation* och *L'Hyperchimie*, där man intresserade sig för alkemi, kabbala, mysticism

Strindbergs »ockulta dagbok«, som han började föra på Hotel Orfila i Paris våren 1896.

August Strindberg

Strindberg vid skrivbordet
på Skomakaregatan 6 i
Lund, januari 1897.

och spiritism. Genom studiet av det »ockulta« skulle man lägga grunden för en ny vetenskap och en ny tidsålder.

Strindberg var övertygad om att »Universums gåta« var utom räckhåll för den konventionella vetenskapen; att det bakom varje kausal förklaring fanns en djupare, andlig dimension – »ett Oändligt Sammanhang«, dolt bakom sinnevärldens flimrande enskildheter. Likheten mellan en valnöt och den mänskliga hjärnan var ingen slump, utan en fingervisning om naturens grundläggande »enhet«. Och kemisternas lära om grundämnena var nonsens, eftersom all materia kunde härledas till ett och samma urämne – precis som de gamla alkemisterna hävdade.

På Hotel Orfila i Paris hade Strindberg försökt bevisa sina teorier genom att framställa guld ur jod och svavel. Men osynliga makter hade plötsligt vänt sig emot honom. Han plågades av ljud och syner, han lamslogs av »elektriska strömmar« och möbler förflyttade sig oförklarligt i hans rum.

Han hade hamnat i inferno – och flydde till Lund.

ALKEMISTEN

Strindberg fortsatte oförtrutet sina alkemiska experiment i Lund. Trots hans ansträngda ekonomi var det emellertid inte drömmar om rikedom som drev honom till guldmakeriet. Det var övertygelsen att han skulle kunna skapa en ny världsbild, »ett nytt världsallt«, som han uttryckte det. »Jag skiter i guldets, men äran ska jag ta mig fan ha«, skrev han till en god vän.

Bland etablerade vetenskapsmän var intresset för Strindbergs teorier ljust. Till och med vännen Bengt Lidforss hade i en recension av Strindbergs *Antibarbarus* menat att fackmännen skulle lägga ifrån sig boken med »några ord om geni och vansinne«. En av de få som intresserade sig var läkaren Anders Eliasson i Ystad, som Strindberg brevväxlade med och som uppmuntrat honom att lägga fram sina rön i *Introduction à une chimie unitaire*. Men även Eliasson hade råkat i onåd sedan Strindberg besökt honom i Ystad sommaren 1896, någon månad innan han kom till Lund. Läkaren hade erbjudit honom en järnsäng med resår madrass att sova i, men Strindberg tyckte att fjädrarna såg ut »som spiralerna i Rhumkorffs induktionsrulle« och de fyra sängstolparna liknade »konduk-

Strindberg som alkemist, ur den svenska utgåvan av *Antibarbarus*.

August Strindberg

Strindberg med vännerna Waldemar Bülow och Adolf Strömstedt. Bilden är tagen i en fotoautomat vid Hotell Altona mitt emot Domkyrkan i Lund.

torerna i en elektricitetsmaskin« – bevis för att Eliasson försökte elektrifiera honom för att kunna stjäla hans upptäckter.

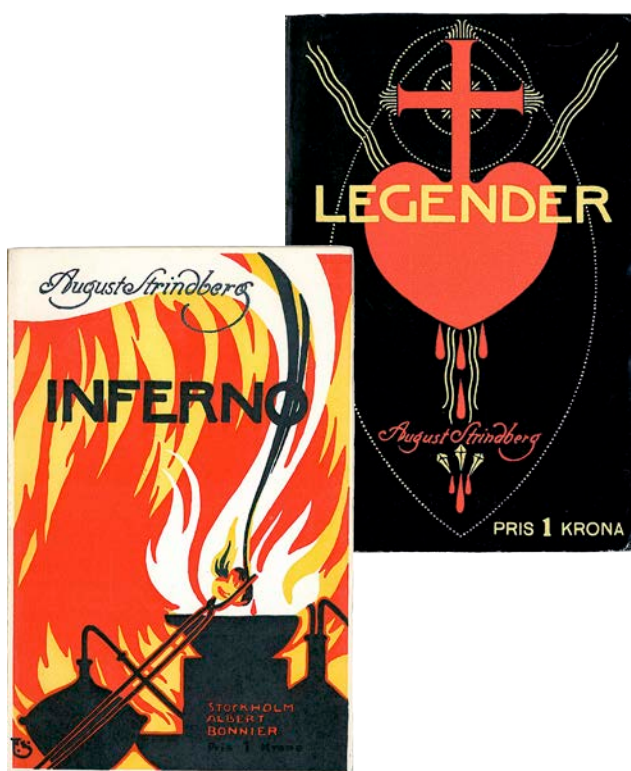
Även andevärlden blandade sig ständigt i Strindbergs forskning. Ibland »rämnade händerna« på honom, skrev han i dagboken, och »fåglarna träckade« på guldproverna han lagt på tork i trädgården på Tomegapsgatan – tecken på att de Osynliga Makterna var emot honom. Och vad kunde det betyda att han plötsligt fick se en 10-årig flicka skriva komplicerade kemiska formler på väggen tvärs över gatan från hans fönster? Eller att han under en spiritistisk seans frågade andarna om »Guldets hemlighet« och fick svaret »H T J S Å R E. Även: I. U. H. H. V. V«?

Strindbergs alkemiska drömmar hade fötts ur en andlig och religiös kris som präglade större delen av hans tid i Lund. Men det var också i Lund han skulle vinna »det fruktansvärda slaget mot fienden, mitt själv«, och finna vägen tillbaka till litteraturen – en väg som gick genom *Inferno*.

INFERNO I LUND

Strindberg hoppades kunna försörja sig som journalist då han kom till Lund. Genom vännen Emil Kleen fick han kontakt med *Malmö-Tidningen*, som anlidade honom för att skriva en serie skånska resereportage. För förskottet köpte han nya löständer, ett par gula skor, en cykel och en spräcklig »velocipedkostym«. Cykeln övergavs snabbt – att vara »akrobat vid 47 år« var inget för Strindberg – och resorna till Ringsjön och Helsingborg företogs istället med tåg och droska. I sina artiklar skildrade Strindberg det skånska landskapet och spekulerade kring de märkligt formade stenarna han såg överallt i bygderna – var de kanske ett slags förstenade urtidsväsen, ett förhistoriskt släkte av skandinaviska jättevarelser eller »Skizzer av Skaparen till blifvande menniskor«?

Någon succé blev det inte och efter fyra artiklar avbröts samarbetet med tidningen. Istället drog han sig fram på tillfälliga lån och gåvor av vännerna i Lund: tidningsredaktören Waldemar Bülow, filosofiprofessorn Axel Herrlin, botanisten Bengt Lidforss och skulptören Sven Bengtsson. Dagarna tillbringades på restaurang Åke Hans på Bredgatan eller med promenader längs den gamla stadsvallen vid Södra Esplanaden, där han kunde

August Strindberg

Strindberg i sin »velociped-kostym«, som han köpte inför sina journalistiska resereportage för *Malmö-Tidningen*.

blicka ner mot »det ofantliga röda dårhuset« söder om staden. Och alltjämt förföljde Makterna honom: svårtolkade bokstäver och tecken trädde fram i smutsen på hans skor och bland pinnarna på marken; ibland tyckte han sig höra människornas tankar då han mötte dem på gatan; andra dagar verkade han ha »dematerialiserats« och blivit osynlig.

Men det var också Makterna som förde honom tillbaka till litteraturen. Under tre sommarveckor 1897 skrev han *Inferno*, som skildrade upplevelserna i Paris och ankomsten till Lund. Kritiken var ljum, men ett år senare kom den fristående fortsättningen *Legender*, som skildrade hans upplevelser i Lund. Många av hans vänner blev bestörta då de fann sig avporträtterade som förvirrade mystiker, men Strindberg slog kallsinnigt ifrån sig: »när jag har pennan i handen, får jag fan i kroppen«.

Sommaren 1898 lämnade Strindberg Lund för gott. Studentsångarna uppvaktade honom på stationen med *Vintern rasat ut bland våra fjällar*. »Då grät jag och greps av en förfärlig längtan efter Stockholm«, skrev han i sin dagbok.

Strindberg kom till Lund en grå decemberdag 1896 – jagad av osynliga makter, med fingrarna sönderfrätta av kemikalier och fattig som en lus: »Jag äger sju kronor, men icke en skjorta att byta, endast tunna sommarskor med hål i botten«.

Några månader tidigare hade han suttit barrikaderad på Hotel Orfila i Paris, försjunken i alkemiska experiment och ansatt av osynliga andeväsen. Överallt såg han märkliga omen och tecken; han plågades av oförklarliga ljud och hallucinationer; han gisslades av »elektriska strömmar« som stack i hjärtat och pressade samman hans bröst.

Strindberg hade hamnat i inferno.

Han flydde till Lund.

UTSTÄLLNING PÅ UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I LUND

5 OKTOBER 2012 - 15 MARS 2013

UNIVERSITETSBIBLIOTEKETS UTSTÄLLNINGSKATALOG 65

UTSTÄLLNINGSPRODUKTION, TEXT, LAYOUT & TRYCK:

Universitetsbiblioteket i Lund

KONTAKT: utställning@ub.lu.se

Universitetsbiblioteket,
Lunds Universitet
Box 3, 221 00 Lund
UB Media
ISSN 0281-3823
LULID/LIBR - 1547

